

ЦІКАВА КАНАДА

У світі є уявлення про те, що Канада — «сіра» й «нецікава» країна, приваблива хіба що своєю природою. Це не так. Канада яскрава саме в культурному плані: кожна провінція — інша, кожен регіон — особливий. У Канаді не одна, а кілька паралельних культур та ідентичностей: англійська, квебецька, акадійська (не плутати з квебецькою!), інуїтська, народу крі, народу інуїт, народу метисів (Nation métisse або ж Métis Nation), моговська тощо. Плюс іммігрантські культури. Хоч іммігранти й асимілюються з часом, але намагаються зберегти свою «історичну» ідентичність. Не дивуйтеся, коли зустрінете англійського північноамериканця, який вважає себе, наприклад, угорцем, хоч не розуміє угорської, ніколи не був в Угорщині, не знає, що там відбувається зараз, але обожнює традиційні угорські страви. А хтось так само ідентифікує себе як грека, словака, шведа...

З-за кордону Канада сприймається як досить однорідна країна з певними загальними рисами. Якщо зібрати до купи стереотипи щодо Канади, зокрема й українські, то вимальовується така картина:

- ✦ Канада — ідеально двомовна країна. Мешканці знають англійську та французьку. Поміж офіційними мовами панує відносна гармонія.
- ✦ У Канаді — всі українці. Якщо ж у Канаді й трапляються неукраїнці, то вони принаймні знають і люблять Україну.

- ☞ Люди в Канаді живуть заможнo й легко. У них багато грошей — це видно хоча б із того, що ще за радянських часів наші діаспоряни купували родичам з УРСР «жигулі» та «волги», а після незалежності спонсорували чимало культурних та громадських ініціатив.
- ☞ У Канаді все шикарно: ідеальні дороги, чудова медицина, завжди добре обслуговування. Немає корупції та майже немає злочинності, як і взагалі жодних серйозних проблем.
- ☞ Канада — країна дикої природи. А ще — безкінечної зими. Крім зими, є ще трохи осені (на доказ цього факту — червоний «осінній» листок на канадському прапорі).

Тобто засніженими лісами та преріями бігають стада бізонів та диких оленів. Посеред красвидів дикої природи стоять хмарочоси Торонто та Монреалю, а поміж ними багаті двомовні бородаті канадці на лижах і з «ламберджекськими» бензопилами грають у хокей.

Це, безумовно, правда... коли йдеться про хокей, оленів та бізонів. Решта, сказати б, трохи... перебільшення. Особливо добре це видно на прикладі двомовності: за даними Федеральної служби статистики, абсолютна більшість англомовних канадців не знає французької, а більше половини франкомовних не знає англійської — лише 18 % населення вміє говорити обома мовами, до того ж більшість із двомовних канадців — франкомовні. Це й не дивно: одна мова домінує чи не на всьому континенті, інша — бореться за існування у Квебеці, Новому Брансвіку та окремих анклавах поза цими провінціями. Взагалі ж, 75,5 % канадців віддає перевагу англійській, а 21,4 % — французькій (це дані перепису населення 2021 року³). Додам, що в 7 з 10 провінцій французькі школи були заборонені протягом десяти-

тиліть, тимчасом як англійські заохочувалися державою. Ще на початку 1960-х років майже кожен третій канадець був франкомовним, але відтоді відсоток носіїв французької поступово зменшується³: до країни щороку приїжджають сотні тисяч іммігрантів, і більшість із них обирає «найкрутішу» з офіційних мов, а іншу переважно навіть не вчать.

Описати справжню Канаду дуже складно, бо вона страшенно різноманітна. У кожного вона своя. Спитайте про цю країну мешканця міста Калгарі у провінції Альберта та мешканця міста Сagne у провінції Квебек — і вам опишуть дві геть різні країни.

Як зауважив квебецький гуморист Стефан Ляпорт, іноземці, які у 2010 році побували на Зимових Олімпійських іграх у Ванкувері, напевно, переконані, що вся Канада — тепла й виключно англomовна країна.

Якщо ви оселилися в Торонто, то, можливо, цілком щиро вважатимете, що Канада — країна іммігрантів. Бо більшість із тих, кого ви бачите навколо, — справді іммігранти в першому, другому чи максимум третьому поколінні.

Якщо ви переїхали, наприклад, у село на острові Кейп-Бретон (північ провінції Нова Шотландія), то опинитесь поміж людьми, чиї предки оселилися тут у 18-му чи на початку 19-го століття, чиї дідусі та бабусі ще розмовляли вдома гельською мовою та ходили до гельськомовних церков.

У Квебеці, особливо поза Монреалем чи Гатіно, ви житимете поміж квебекуа — окремої етнокультурної нації. Як бразильці чи аргентинці, вони мають власний менталітет, фольклор, ідентичність, літературу, народні й сучасні пісні тощо. І якщо вам вдасться інтегруватися в цю спільноту — а це цілком можливо, якщо докласти певні зусилля, — то це чи не найцікавіший культурний досвід, якого може зазнати іммігрант у Канаді.

Пересічний мешканець Монреалю знає про існування мов аборигенів переважно з медіа чи книжок. А от у квебецькому селі Наташкван (північний берег затоки Сен-Лоран) мову народу інну можна почути і в кафе, і в місцевому генделику. Кількість інну там зростає, кількість нащадків європейців — зменшується, а мова інну там — жива й повсякденна.

У місті Вінніпезі аборигенні народи (у Канаді їх називають *Першими Націями*) складають більш як 12 % населення. Але пересічному мешканцю Торонто може здатися, що аборигени — десь далеко, у резерваціях.

Якщо ви український іммігрант, який оселився в Альберті, Саскачевані чи Манітобі, то ви зустрінете дуже багато канадців українського походження. Більшість із них не володіє українською, але полюбляє борщ, пироги (себто вареники), вишиті рушники та Ukrainian Christmas tradition. Вони сприйматимуть вас як «умовно свого», тоді як із квебекцем чи з канадцем британського походження «своїм» ще треба стати.

Живучи у провінції Альберта, ви також знатимете, що Оттава зі своїми екологічними нормами заважає вам добувати й продавати нафту, водночас бере з вашої ж нафти податки та розподіляє ці гроші по інших провінціях, а це несправедливо.

Натомість мешканець сусідньої Британської Колумбії — краю засніжених гір, теплих долин із фруктовими садами і гарного, хоч і прохолодного, океану — може щиро дивуватися, чому ці альбертці недостатньо дбають про екологію.

А мешканець Нового Брансвіку напевно знає людей, які їздили на заробітки на нафтові родовища тої ж таки Альберти, бо в рідному краю бракує добре оплачуваної роботи. А ще, якщо ви поміж акадейцями (франкомовним народом, який живе в цій провінції з 17-го століття, хоч і зазнавав депортації у 18-му), то схвалюєте білінгвізм

і співчуваєте франкомовній культурі, чие майбутнє під загрозою. Якщо ж ви живете поміж англомовними ново-брансвікцями, то, можливо, дивуетесь, чого ці «French people» можуть ще хотіти, коли навколо й так стільки двомовних вивісок, а англійська — однаково «загально-прийнята мова міжнародного спілкування».

До речі, як квебекці, так і акадеїці усвідомлюють себе окремими народами, а їхні ідентичності відрізняються одна від одної.

Крім національних, канадці мають ще й локальні ідентичності. У гумористичній книзі «Як бути канадцем» («How to be a Canadian: Even If You Already Are One»⁴) брати Віл та Іен Фергюсони попереджають: мешканці Берлінгтона, містечка біля Торонто, точно знають, що вони НЕ з Торонто, мешканці Калгарі — НЕ з Едмонтона, мешканці Шарлоттауну, столиці острова Принца Едварда, — НЕ з Саммерсайду (іншого міста на тому ж острові) тощо.

Якщо англомовному канадцю сказати, що він «американець», чи що Канада — «53-й штат США», то він обуриться. Для квебекця ж аналогічне твердження взагалі буде нонсенсом: це все одно що українцю сказали б, що він «швед».

Більшість канадців ніколи не бувала на півночі своєї країни — в Юконі, Північно-Західних територіях і, тим більше, в Нунавуті, національній автономії інуїтів (яких колись називали ескімосами, аж поки не дізналися, що це образливе слово типу «хохол» або й гірше).

Ті-таки брати Фергюсон, із гумором описуючи кожен провінцію та територію Канади, написали про Нунавут: ви, мовляв, все одно туди не потрапите, тому «ми могли би розповісти про нього що завгодно, але не любимо вводити людей в оману. У всякому разі, що найкраще в Нунавуті? Гігантські лакричні дерева й крилаті нарвали, що танцюють».